

EXTRA ANPASSNINGAR

Hur gör man?

VAD SÄGER LAGEN?

Varje elev har rätt till ledning och stimulans efter behov och förutsättningar. Skolan ska motverka funktionsnedsättnings konsekvenser (3 kap 3§). Detta beskriver hur lagen ser på undervisningen i en skola för alla. Undervisning innebär alltså anpassningar beroende på vilka elever man möter. Stödinsatser kan sättas in inom ramen för ledning och stimulans, som extra anpassningar och som särskilt stöd.

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Rad-och-vagledning/Framgang-i-undervisningen/>

EXTRA ANPASSNINGAR

Om ledning och stimulans inte räcker ska extra anpassningar skyndsamt sättas in. Vad som är en extra anpassning beror på hur skolan definierar ledning och stimulans och hur långt man har kommit med arbetet med att göra skolan tillgänglig för alla. Det som är en extra anpassning i en skola kanske inte är det i en annan. En extra anpassning är alltid individuell. Anpassningar för en grupp handlar om att utveckla undervisningen.

SÄRSKILT STÖD

Extra anpassningar kan göras snabbt utan att det griper in i elevens ordinarie undervisning, i elevens utbildning. Särskilt stöd är mer ingripande i elevens utbildning och mer varaktig. Utredning och ett juridiskt dokument (åtgärdsprogram) som ska följas upp är en del av särskilt stöd som alltså på något sätt förändrar elevens ordinarie undervisning och utbildning.

FALLBESKRIVNING

Det är svårt att få igång eleverna i klass EK2A. De verkar oerhört omotiverade! Lärarna uppskattar att 50% av eleverna behöver att någon sitter bredvid dem för att de ska kunna arbeta. Det känns som väldigt många extra anpassningar för läraren att hålla reda på!

RESONEMANG KRING FALLET

Det här är i första hand ett fall för ledning och stimulans, alltså stödinsatser för att utveckla framgångsrik undervisning för just denna elevgrupp. Om många elever uppvisar samma beteende i lärsituationen så måste situationen ändras på något sätt. Lärare och elevhälsans samlade kompetens behöver slå sina kloka huvuden ihop för att hitta stödstrukturer för lärandet som behövs i klassen. Det verkar som om eleverna behöver ett upplägg för att orka en bit i taget, tydliga instruktioner mycket återkoppling samt intresseväckande uppgifter och delaktighet i planeringen.

EXTRA ANPASSNINGAR

Det är resonemangen kring den uppfattade svårigheten som avgör om den extra anpassningen blir effektiv.

FALLBESKRIVNING

En elev utmärker sig i klassen genom att bli väldigt arg och avståndstagande så fort läraren uppmanar till träning. Det finns inget underlag för vad eleven kan eftersom allt lämnas halvfärdigt. Eleven har börjat få stor frånvaro. Kan det vara dags för extra anpassningar för eleven?

RESONEMANG KRING FALLET

Läroplanen utgår från forskning om hur människan lär sig. Idag vet vi att lärandet är situerat, det vill säga att det sker i en kontext och inte enbart i huvudet på den enskilde. Därför behöver man tillsammans undersöka hur gruppen fungerar, hur relationen mellan elev och lärare upplevs av eleven, hur undervisningen planerats och vilken tid på dagen som svårigheterna uppstår bland annat. Även om undervisningen fungerar för flertalet kan den behöva modifieras för att passa alla.

KRITISKA SITUATIONER?

I den specialpedagogiska forskningen, det vill säga studier som syftar till att öka tillgängligheten i lärmiljöerna, har man funnit att vissa situationer är kritiska, de riskerar att framkalla svårigheter. Det är inte alltid möjligt att helt undvika dessa situationer men en medvetenhet om vilka de är kan hjälpa oss att förstå varför vissa situationer blir övermäktiga för en del elever. Fundera över om de kan orsaka bekymmer! Hur kan vi förebygga att de blir kritiska?

KRITISKA SITUATIONER

- Kollektiva instruktioner och uppmaningar
- Grupparbete utan tydlig ledning och rollfördelning
- Långa genomgångar
- Självständigt ensamarbete
- Lyssna, läsa och skriva som enda färdighetsträning
- Alla gör samma sak på samma tid

Förekommer kritiska situationer? Fundera kollegialt hur de kan kortas, tas bort eller kompenseras med tex digitala verktyg.

MÖJLIGA LÖSNINGAR I FALLET

Tillsammans inser lärarna att det är väldigt mycket ensamarbete i undervisningen vilket försvårar för eleven. Därför blir en lösning att göra undervisningen mer interaktiv. Dessutom beslutar läraren att ge eleven systematisk positiv bekräftelse och att föra en tät dialog kring utformningen av uppgifter. Det visar sig att detta fungerar väl och det blir en del av undervisningen.

EXTRA ANPASSNINGAR

Att identifiera behoven är A och O för att kunna möta med rätt extra anpassningar (eller andra stödinsatser)

VAD ÄR DET SOM ÄR SVÅRT? HITTA BEHOVEN!

Om man har svårt för något har man också ett behov av något. Ju bättre vi blir på att identifiera den faktiska svårigheten desto bättre blir vi på att hitta behov och därmed rätt lösning.

Svårt att läsa = svårt att fokusera? Förstå? Hitta rutiner?

Behov = lära sig fokusera, lära ord, få till goda läsrutiner.

En extra anpassning kan då vara att träna individuellt utformat ordförråd under en period eller träning i lässtrategier som är individuellt utformat.

Stödinsatser kan vara att läraren får utveckla kompetens inom lässtrategier.

Svårt att orka = svårt att begripa kraven? uppamma intresse?

Tro på sin egen förmåga?

Behov = förstå kraven, hitta intresse eller få använda intresse, få upp en tro på den egna förmågan.

En extra anpassning kan vara att ha riktade möten med eleven under en period för att förtydliga krav och bekräfta framgång.

En stödinsats kan vara att kurator stöttar läraren och klassen i självkänsla eller att specialpedagogen och läraren jobbar med att träna goda rutiner i klassrummet.

En stödinsats på skolnivå kan vara att alla aktivt lär sig att jobba med growth mindset och återkoppling inom alla ämnen.

Vad är önskat läge? Är det realistiskt? Det behöver man också resonera om tillsammans för att hitta rätt. Önskat läge kan också handla om nivåer under E.

Pröva att använda denna struktur i analysen:

Det här är/verkar svårt:

Det här fungerar bra:

De här behoven finns/verkar finnas:

Möjliga lösningar för att möta behoven:

Skolinspektionen fann i sin studie om arbetet med extra anpassningar att listor med extra anpassningar är ineffektiva och leder till merarbete eftersom de ofta missar elevernas faktiska behov. Att lära sig att identifiera behoven är därför ett viktigt kollegialt arbete för att få till arbetet med extra anpassningar och därmed utveckling av ledning och stimulans. De fann också att skolor som involverade elevhälsan i ett tidigt skede, innan både lärare och elev hade misslyckats, var mer framgångsrika i arbetet.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/extra-anpassningar/skolans-arbete-med-extra-anpassningar.pdf>

HITTA DET SOM FUNKAR FÖRST

För att hamna rätt i arbetet med extra anpassningar är det viktigt att relatera till läroplanen och undervisningen.

FRÅGA ELEVEN

När fungerar det för eleven? Fråga hellre efter det som funkar än det som inte gör det. Du kan få mer konkret information om vad som faktiskt går att göra om du letar efter det som är elevens styrkor och det som går bra.

Undervisningen ska syfta till att lära eleven att ta successivt mer eget ansvar. En del är vana att ta ansvar medan andra behöver mer återkoppling och tydlighet för att lära sig det. Motivation bygger på självförtroende, se till att bekräfta det som fungerar och visar god utveckling, oavsett nivå.

- När koncentrerar du dig som bäst?
- Vad tycker du om att läsa?
- Berätta om när du lärde dig något som var svårt!
- Vilka lektioner fungerar bäst för dig?
- Berätta om ett lyckat grupparbete - vad gjorde det lyckat?
- Vilka i klassen tycker du om att vara med?
- Hur lär du dig när du ska komma ihåg något?
- När var det helt ok att vara på lektionen? Vad hände då?

FRÅGA LÄRAREN

Det kollegiala samarbetet lyfter orsakssambanden från flera perspektiv. Se till att kunskapsutvecklingen är i fokus. Det måste alltid framgå vad som saknas för att nå kunskapskravet för E (minst).

- Vilka förmågor har du (inte) sett?
- Vilka delar av kunskapskraven har eleven ännu inte visat?
- På vilka sätt har eleven fått visa förmågor?
- Vilken examinationsform är vanligast i din kurs? Vilken effekt har det på eleven?
- Vad behöver du veta att eleven kan?
- Var i kunskapskraven står det?
- Hur vill du säkerställa att eleven kan?
- Hur har du gjort för att främja elevens kunskapsutveckling?
- När fungerar det för eleven?
- Vad behövs för nästa steg i kunskapsutvecklingen? (även under E)

OMRÅDEN ATT ANALYSERA

Det finns många orsaker till att lärandet inte fungerar som det är tänkt. Här är några områden som ibland behöver vara mer genomtänkta för elever som hamnar i svårigheter. En del elever behöver få extra mycket inom något område under en period.

- Bemötande
- Relationer
- Tydlighet
- Studieteknik
- Lärverktyg och metoder
- Fysisk miljö
- Examinationsformer
- Delaktighet i utformning av uppgifter
- Utmaningsnivå (kan vara både för hög och för låg)

VAD ÄR INTE EN EXTRA ANPASSNING?

Alla exempel på extra anpassningar är inte goda exempel. Här är några vanliga sådana att undvika:

Alla uppgifter på E-nivå - inte förenligt med vår betygsmodell som innebär samma krav i olika nivåer. Eleven har alltid rätt till hela betygsskalan. Ska vi stoppa eleven när resonemanget är enkelt?

Hjälp att ta bort och lätta på uppgifter - har man prövat att ändra på uppgiften? Att dela upp den i flera mindre steg? Att slå ihop uppgifter ämnesövergripande? Behövs extra anpassning i form av mer tid för att täppa till kunskapsluckor?

Hjälp med struktur - behöver inte alla en tydlig struktur? Definiera mer detaljerat hur detta ska hjälpa en enskild elev utöver den undervisning som redan är planerad enligt framgångsrik undervisning.

Tydliga instruktioner - som ovan, specificera hur just denna elev behöver instruktioner som skiljer sig från övrigas behov.

Muntligt prov, längre tid för prov - en del av ledning och stimulans och skolans ansvar att organisera för detta. Kan alla få tillräckligt med tid istället genom att korta ner proven och ha dem oftare? Hur varierade är formerna för utvärdering?

TÄNK PÅ ATT...

en extra anpassning är en åtgärd. Alltför många åtgärder tar energi och tid. Om många elever behöver extra anpassningar är det ett tecken på att undervisningen behöver anpassas till elevgruppen.

Alla elevgrupper innehåller olikheter vilket är en fördel för lärande men också en utmaning för läraren och skolan.

Tillsammans bör man se över vilka typiska behov av kompetensutveckling som varje elevgrupp behöver och se till att möta de behoven.

Det är till exempel vanligt att tonåringar behöver lära sig att studera mer självständigt. Skolan behöver fundera över hur det behovet kan mötas i undervisningen. Det är också vanligt att elever behöver lära sig att hantera stress eller olust. Hur kan undervisningen läggas upp så att eleverna får en chans att träna på det samtidigt som de lär sig och utvecklar de förmågor som ska utvecklas enligt läroplanen?

Om man ständigt hamnar i anpassningar för att elever inte gör det som förväntas kan man också fundera över om det är extra anpassningar som behövs eller tydligare rutiner för till exempel examinationer, återkoppling eller strategier för att genomföra uppgifter. Fungerar ledning och stimulans för elevgruppen?

FOKUSERA PÅ ELEVENS KUNSKAPSUTVECKLING

Försök att inte fokusera på om det som görs är en extra anpassning eller inte, det viktigaste är att eleven får möjlighet att utveckla sina kunskaper. Vad vi kallar det är mindre intressant än om det har effekt på elevens lärande och på skolans utveckling av ledning och stimulans, det vill säga framgångsrik undervisning.

FALLBESKRIVNINGAR

Det går trögt för Kalle och flera lärare är nu oroliga för att han inte ska nå kunskapskravet för E. Lärarna har provat olika examinationsformer och de har låtit honom både läsa och lyssna på instruktioner och genomgångar. De har ägnat lite extra tid åt honom men det verkar som om Kalle glömmer bort allt han lär sig. Dessutom går det väldigt långsamt att både läsa och skriva och att förstå texter och information. Vad ska man göra för att Kalle inte ska få F?

RESONEMANG KRING FALLET

Här gäller det att fråga Kalle vad som fungerar när han ska lära sig saker. Har han något intresse och hur gör han för att lära sig det som behövs för att utveckla det? Hur har han gjort tidigare i skolan för att lära sig?

Kanske är uppläggen för abstrakta eller för svåra för Kalle. Även om instruktionerna ges både muntligt och skriftligt kan de behöva ändras. Även innehållet, lärverktyg och sättet att presentera stoffet behöver analyseras. Behöver Kalle få möjligheter att arbeta på en annan nivå eller i ett annat tempo? Kan skolan organisera för upprepade återhämtningsdagar eller andra strukturer så att det blir möjligt? Läraren behöver kanske organisera undervisningen så att eleverna kan jobba med lite olika inriktningar eller nivåer. Hur kan Kalle se sin progression även om den är under E?

Är Kalle stressad så att minnet påverkas? Isåfall kan anpassningen handla om under en kort period utveckla rutiner för att hantera stresskänslor. Minnet kan behöva stärkas av lärverktyg som lagrar allt Kalle ser, gör och tänker på så att han kan återvända till sin dokumentation och hjälpa minnet på traven. Det verkar som om alla lärare i samverkan med specialpedagogen behöver ha täta uppföljningar kring Kalles lärande och att fokusera på vad som fungerar för att hitta rätt insatser.

FALLBESKRIVNING ATT TRÄNA PÅ

Den senaste avstämningen visar att flera elever i klass H16 ligger efter. De har inte gjort de uppgifter som läraren har anvisat. Risker för F är stor enligt läraren. Det är också svårt att få till god studiero på lektionerna och eleven NN far särskilt illa av detta. NN kan inte komma igång när hen blir störd hela tiden. De två senaste proven visar att NN saknar kunskaper på den nivå som krävs för kursen enligt läraren. Nu är frågan vad som behöver göras för att få klassen och särskilt NN på banan? Läraren säger att hen har provat i stort sett allt, bland annat läggs alla NN:s uppgifter på E-nivå eftersom NN är mycket stresskänslig.

Vilka frågor vill du ställa till läraren?

Vilka frågor vill du ställa till eleven?

Vilka möjliga områden kan ha betydelse för elevens lärande?

Vilka möjliga extra anpassningar kan läraren att pröva?

Hur kan läraren följa upp om den extra anpassningen fungerar?

Hur kan kollegiet använda fallet för att utveckla undervisningen?